

Ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο 2023 η παράδοση ψηφιακού αντιγράφου (facsimile) του αρχείου έρευνας της ιστορίας και αρχιτεκτονικής των συναγωγών και εβραϊκών κοινότητων της Ελλάδος του αρχιτέκτονα Δρ. Ηλία Μεσσίνα προς το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος.

Ψηφιακό αντίγραφο του αρχαιακού υλικού έρευνας, που ξεκίνησε πριν από 30 χρόνια, παραδόθηκε προς το ΚΙΣΕ για τη διατήρηση της μνήμης και της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του Ελληνικού Εβραϊσμού, στη μνήμη του Χαΐμ-Βίκτωρα Μεσσίνα και της Σύλβιας Μεσσίνα, το γένος Νεγρίν από τα Ιωάννινα, στη μνήμη του Ηλία Νεγρίν και της Ευτυχίας Νεγρίν, το γένος Φόρνη από τη Χαλκίδα, και στη μνήμη του Μάρκου (Σαμπεθαΐ Μερκάδο) Μεσσίνα και της Μαλβίνας Μεσσίνα, το γένος Γκανή από τη Ζάκυνθο.

Η εκτενής έρευνα πάνω στις συναγωγές της Ελλάδος ξεκίνησε από τον Ηλία Μεσσίνα το 1993 και περιελάμβανε, εκτός από επιτόπου τεκμηρίωση και αποτυπώσεις όλων των συναγωγών της Ελλάδος - κάποιες από τις οποίες δεν υπάρχουν πιά - και εκτενή έρευνα σε δεκάδες αρχεία σε όλο τον κόσμο. Μεταξύ αυτών, του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος, του Κεντρικού Αρχείου του Εβραϊκού Λαού στο Εβραϊκό Πανεπιστήμιο της Ιερουσαλήμ, το φωτογραφικό αρχείο Roget-Viollet στο Παρίσι, το αρχείο και βιβλιοθήκη Wiener στο Λονδίνο και άλλα.

Το αρχείο περιλαμβάνει σπάνια στοιχεία, όπως αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις και αναπαραστάσεις συναγωγών που δεν υπάρχουν πια. Παραδείγματα χάριν, της συναγωγής και της εβραϊκής λέσχης της Ξάνθης, της συναγωγής Μπεθ Ελ της Κομοτηνής, της συναγωγής του Διδυμοτείχου, της συναγωγής της Αλεξανδρούπολης, της συναγωγής Μπεθ Σαούλ της Θεσσαλονίκης, της συναγωγής της Πάτρας και της εβραϊκής λέσχης της Καβάλας, στην οποία μεταπολεμικά λειτούργησε συναγωγή και η οποία κατεδαφίστηκε πρόσφατα.

Το αρχείο εμπλουτίστηκε από την έρευνα για το διδακτορικό δίπλωμα του Ηλία Μεσσίνα στο ΕΜΠ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας, που ολοκληρώθηκε το 1999 με επιβλέποντα καθηγητή τον Γιώργο Σαρηγιάννη. Στη συνέχεια δημοσιεύθηκε εκτενώς. Το αρχείο επίσης εμπλουτίστηκε από μεταγενέστερες επισκέψεις του Ηλία Μεσσίνα σε εβραϊκές τοποθεσίες σε όλη την Ελλάδα και από την έρευνά του για την αρχιτεκτονική αναστήλωση ιστορικών συναγωγών που ανέλαβε με συνεργάτες από το 2016 μέχρι σήμερα. Μεταξύ αυτών, των συναγωγών Μοναστηριωτών και Γιαντ Λεζικαρόν στη Θεσσαλονίκη, της συναγωγής Γιαβανίμ στα Τρίκαλα, της συναγωγής Κάαλ Σαλώμ στην Κω και της αρχαίας ρωμανιώτικης συναγωγής της Αίγινας.

Το πλούσιο υλικό του αρχείου έχει δημοσιευθεί σε βιβλία του Ηλία Μεσσίνα, με πιο πρόσφατες τις εκδόσεις «Η Συναγωγή» από τις Εκδόσεις Ινφογνώμων (2022) και «Το Συναγώνι» (Ινφογνώμων 2023). Το ψηφιακό αρχείο της ιστορίας και αρχιτεκτονικής των συναγωγών της Ελλάδος, αποτελεί ήδη μέρος της συλλογής ιδρυμάτων στην Ελλάδα, τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Μεταξύ αυτών, το Εβραϊκό Πανεπιστήμιο της Ιερουσαλήμ - Κέντρο Εβραϊκής Τέχνης, το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος, το Εβραϊκό Μουσείο της Θεσσαλονίκης, το Μουσείο Kehila Kedosha Janina και το Πανεπιστήμιο Stanford. Η πλούσια έρευνα και το αρχείο των συναγωγών της Ελλάδος του Ηλία Μεσσίνα, θα εμπλουτίσει και το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Χάρis στην έρευνα και τεκμηρίωσή του, θα συμπεριληφθούν τα εβραϊκά μνημεία του ελλαδικού χώρου, ως αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ιστορίας του τόπου.

Το ψηφιακό αρχείο αποτελείται από δύο βασικά μέρη:

1. Περίπου 200 ψηφιακά σχέδια αποτύπωσης, τεκμηρίωσης και αναπαράστασης 22 συναγωγών σε 19 πόλεις σε όλη την Ελλάδα.

2. Περίπου 1.500 ψηφιακές φωτογραφίες από 22 πόλεις της Ελλάδος με τις εβραϊκές τοποθεσίες - συναγωγές, νεκροταφεία, από το 1993 μέχρι σήμερα.

Το αρχείο επίσης, εμπλουτίζεται με τη διδακτορική έρευνα του Ηλία Μεσσίνα στο ΕΜΠ με θέμα τις συναγωγές της Ελλάδος (προσβάσιμη από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης) και από ένα αντίγραφο από τις τελευταίες εκδόσεις του Ηλία Μεσσίνα για τις συναγωγές της Ελλάδος, μεταξύ αυτών 'The Synagogues of Greece: A Study of Synagogues in Macedonia and Trace: With Architectural Drawings of all Synagogues of Greece' με πρόλογο του Samuel D. Gruber (ISBN: 979-8-8069-0288-8, paperback) και 'The Synagogue of Veroia / Η Συναγωγή της Βέροιας με πρόλογο του Samuel D. Gruber (ISBN: 979-884-6836-06-8).

Το ψηφιακό υλικό του αρχείου του Ηλία Μεσσίνα εμπλουτίζει το πλούσιο αρχείο του ΚΙΣΕ, και ιδιαίτερα τον τομέα της ιστορίας και αρχιτεκτονικής των συναγωγών της Ελλάδος.